Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · “Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minlashning ustuvor yo‘nalishla...

ta’minlashning ustuvor yo‘nalishlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

qo‘shimcha xizmatlar bilan hamkorlik qilish lizing kompaniyalariga paketli bitimlar taklif qilish imkonini beradi.

Mijozlarning sodiqlik dasturlarini yaratish ha muhim hisoblanadi. Sodiqlik lizingda ayniqsa qimmatlidir, chunki u ijarani yangilashdan takroriy daromad olishga olib keladi va o‘zaro sotish va sotish imkoniyatlari orqali mijozlar munosabatlarini kengaytirishi mumkin. Sodiqlik dasturlarini ishlab chiqish mijozlar o‘rtasidagi munosabatlarni mustahkamlaydi va uzoq muddatli lizing majburiyatlarini rag‘batlantiradi. Rag‘batlantirish va mukofotlar lizingni uzaytirish uchun chegirmalar yoki maxsus tariflarni taklif qilish mijozlarni lizing shartnomalarini davom ettirishga undaydi. Misol uchun, ijara muddatini uzaytirishda 10 foiz chegirma mijozlar uchun jozibali rag‘bat bo‘lishi mumkin. Yangi biznes olib borayotgan mijozlar uchun tavsiya etilgan bonuslar kompaniyaning mijozlar bazasini kengaytiradi va mijozlarni himoya qilish uchun mukofot beradi.

Qayta aloqa mexanizmlari so‘rovlar yoki ijaradan keyingi baholashlar orqali fikr-mulohazalarni to‘plash mijozning qoniqishini tushunish imkonini beradi. Ushbu fikr-mulohazaga muvofiq harakat qilish mijozlar tajribasini yaxshilash, mijozlar ishonchini mustahkamlash majburiyatini namoyish etadi.

Ishonchlilikni oshirish uchun esa marketing materiallarida ijobiy sharhlarni ham ko‘rsatilishi mumkin.

**Xulosa.** Lizing sohasidagi marketing strategiyalari shaffoflik, qulaylik va shaxsiylashtirilgan xizmatni qadrlaydigan zamonaviy mijozlar ehtiyojlarini qondirish uchun rivojlanishi kerak. Bozorlarni samarali segmentatsiyalash, raqamli marketingdan foydalanish, mijozlarning shaxsiy o‘zaro munosabatlariga e'tibor qaratish, strategik hamkorlikni shakllantirish va texnologiyalardan foydalanish lizing kompaniyalari kuchliroq va foydali munosabatlarni rivojlantirishi mumkin. Bunday strategiyalar nafaqat yangi mijozlarni jalb qiladi, balki mavjud mijozlarni ijara shartnomasini yangilashga undaydi, bu esa tobora kuchayib borayotgan raqobat bozorida barqaror o‘sish traektoriyasiga olib keladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Kotler, P., & Keller, K. L. (latest edition). Marketing Management. This foundational text covers various marketing strategies, consumer behavior, and market analysis.
2. Buttle, F., & Maklan, S. (latest edition). Customer Relationship Management: Concepts and Technologies. This book covers strategies for managing customer relationships effectively.
3. Chaffey, D., & Ellis-Chadwick, F. (latest edition). Digital Marketing. This book explores digital marketing strategies and their applications in various industries, including leasing.
4. Creswell, J. W. (latest edition). Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. This book provides insights into designing qualitative research, including interviews and focus groups.
5. Field, A. (latest edition). Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics. A comprehensive guide on quantitative research methods and statistical analysis.

## QISHLOQ XO‘JALIGIDA ISHLAB CHIQARISHDAGI INVESTITSIYA AHAMIYATI

Zaripov Azamat Djurayevich
Guliston davlat universiteti Buxgalteriya hisobi va moliya kafedrasi o`qituvchi



Published: 23.12.2024

**Cite this article:** Zaripov Azamat Djurayevich, Kushbakov Nurlanbek Doniyor o‘g‘li, Umurzakova Shaxzoda, Mamadaliyeva Gulasal, Ravufov Behruz (2024). Qishloq xo‘jaligida ishlab chiqarishdagi investitsiya ahamiyati. Emro Science and Education, 1(4). https://journal.emro.uz/public/maqola/1121

*© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.*

Kushbakov Nurlanbek Doniyor o‘g‘li, Umurzakova Shaxzoda, Mamadaliyeva Gulasal, Ravufov Behruz
Guliston Davlat Universiteti talabalari
zaripovazamat461@gmail.com

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada qishloq xo‘jaligi sohasida innovatsion va investitsion loyihalarning ahamiyati o‘rganilib, uning samaradorligini oshirish yo‘llari tahlil qilingan. Ayni paytda jahon bozori O‘zbekiston qishloq xo‘jaligini uning raqobatbardoshligini oshirish uchun innovatsion rivojlanish turiga majbur qiladigan shart-sharoitlarni belgilamoqda. Ushbu maqolada qishloq xo‘jaligi mutaxassisliklari tahlil qilinadi, O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligini innovatsion rivojlantirish, shuningdek, bir qancha investitsion rivojlantirish mumkin bo‘lgan yo‘llarni taklif etadi.

**Kalit so‘zlar:** Qishloq xo‘jaligi, innovatsion samaradorlik, investitsion samaradorlik, loyihalar, uslublar.

**Kirish**

Innovatsion texnologiyalarni joriy etishda ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish orqali samaradorlikni oshirish. Katta ma'lumotlar va analitik vositalar yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish. Resurslardan tejamkor foydalanish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish va qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish. Suvni tejash texnologiyalarini qo‘llash, masalan, tomchilatib sug‘orish, zamonaviy sharoitda kichik tarmoq va ishlab chiqarish kompleksi (AIC) samaradorligini uzoq muddatli va barqaror yaxshilash uchun yuqori texnologiyali innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish bugungi kunda dolzarb masalaga aylanmoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlarning qishloq xo‘jaligida innovatsion faoliyat hozirda fermer xo‘jaligi ishlab chiqarishini kompleks avtomatlashtirish va kompyuter nazorati yo‘nalishi, energiya tejovchi texnologiyalarning tizimli resurslarini joriy etish, qishloq xo‘jaligi texnikasini jadal yangilash joriy etilmoqda; Bu esa qishloq xo‘jaligi mahsulotlari tannarxini pasaytirishga, bandlik unumdorligini oshirishga olib keladi va raqobatbardoshlik darajasini va ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Erkin bozor iqtisodiyoti bosqichma-bosqich shakllanayotgan O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligining rivojlanishiga sarmoya kiritish ob’ektiv zaruratdir. Prezidentimiz tomonidan qabul qilinayotgan qarorlar va takliflar qishloq xo‘jaligi soha vakillari uchun ko‘plab imkoniyatlar yaratmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 03.02.2021 yildagi “Qishloq xo‘jaligida bilim va innovatsiyalar tizimi hamda zamonaviy xizmatlar ko‘rsatishni yanada rivojlantirish to‘g‘risida” PF-6159-son farmonida O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasini to‘laqonli amalga oshirish, shuningdek, tadbirkorlik subyektlariga ilmiy asoslangan axborot, zamonaviy xizmatlarni ko‘rsatish, ishlab chiqarishga ilm-fan yutuqlari va innovatsiyalarni keng joriy etish, ta’lim, ilm-fan, ishlab chiqarish va agroxizmatlar ko‘rsatish tizimining uzviy integratsiyasini ta’minlash kabi bir qancha vazifalar kiritilgan. Qishloq xo‘jaligining innovatsion jarayonlarini shakllantirishning eng dolzarb yo‘nalishi O‘zbekiston Respublikasi ishlab chiqarishni kompleks mexanizatsiyalash, elektrlashtirish va kimyoviy nazorat qilish; tuproq melioratsiyasi; intensiv, resurslarni tejaydigan texnologiyalarni joriy etish; og‘ir hosilni yaratish, immun va yuqori samarali qishloq xo‘jaligi turlari; kompleksli chorva zotlarini rivojlantirish qimmatli biologik va iqtisodiy sifatlar; biotexnologiya; mahsuldorlikning chuqurlashtirish va mustahkamlash kontsentratsiyasi; yuqori mahsuldorlikni tashkil etish va mehnatni rag‘batlantirish shakllarini takomillashtirish; xususiylashtirish va mulkchilikning yangi shakllarini rivojlantirish; iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan qishloq xo‘jaligi integratsiyasidir.

**Adabiyotlar sharhi**

Qishloq xo‘jaliging asosiy vazifasi, bu - ishlab chiqarishning barqaror ishlashini ta’minlash va iqtisodiy samaradorligini oshirib borish asosida mamlakat aholisining oziq-ovqatga, sanoatning esa xom-ashyoga bo‘lgan ehtiyojini qondirishdir. Qishloq xo‘jaligi ASM dagi eng muhim tarmoqlardan biri bo‘lib, mamlakat aholisi uchun oziq-ovqat, qayta ishlash sanoati uchun xom - ashyo yetkazib beradi. O‘z navbatida qishloq xo‘jaligi sanoat tovarlarining yirik iste’molchisi hamdir. Sanoat qishloqni traktorlar, avtomobillar, mashinalar, asbobuskunalar, yoqilg‘i-moylash materiallari, mineral o‘g‘itlar, omuxta yem va boshqalar bilan ta’minlaydi. Sanoatda qilinadigan xarajatlamig qariyb 40 foizi qishloq xo‘jalik mahsulotlarini ishlab chiqarishga sarflanadi. Shunday ekan, sanoatning ayrim tarmoqlari rivoji qishloq xo‘jaligi bilan chambarchas bog‘liq va ayni vaqtda qishloq xo‘jaligida tovar ishlab chiqaruvchilarining maqsadga muvofiq faoliyat ko‘rsatishi ham sanoatning qay darajada rivojlanganligida namoyon bo‘ladi.

Qishloq xo‘jaligining samarali va barqaror rivojlanishining zarur sharti ulami yetarlicha investitsiyalashdir. Agrar siyosatning muhim. vazifasi qishloq xo‘jaliklarini investitsiyalash darajasini oshirish uchun qulay sharoit yaratishdan iborat. Investitsiya - daromad (foyda) olish maqsadida pul mablag‘lari (kapital)ni iqtisodiyot tarmoqlariga uzoq muddatga qo‘yishdir. Ular o‘zlarida asosiy vositalarni yaratish, kengaytirish, rekonstruksiyalash va texnik jihatdan qayta jihozlashni, shuningdek bular bilan bog‘liq aylanma fondlar o‘zgarishini aks ettiradi. Bundan tashqari, investitsiyalar - bu qimmatli qog‘ozlarga patentli intelluktual huquqlarga ega bo‘lish va boshqalar. Investitsiyalar daromad (foyda) shakllantiruvchi yoki ma’lum ijtimoiy samaraga erishuvchi tadbirkorlik faoliyati ob’ektlariga qo‘viladi.

Agrosanoat kompleksi tuproq unumdorligini oshirish, asosiy ishlab chiqarish vositalarini tiklash va sotib olish, yangi texnologiyalarni joriy etish qishloqning ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmasini yaxshilash, oxir-oqibat mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash uchun investitsion resurslarning jiddiy oshishini ta’minlanmoqda.

Qishloq xo‘jaligida kapital qo‘yilmalarining iqtisodiy samaradorligini oshirishga, shuningdek qishloq xo‘jalik va ASM ning boshqa tarmoqlarini intensifikatsiyalash asosida mahsulot ishlab chiqarish hajmini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash va uning ishlab chiqaruvchidan iste’molchiga yetib borguniga qadar hamma harakatlari davomida yo‘qotishlarni qisqartirish, mehnat unumdorligini oshirish va ishlab chiqarish tannarxini qisqartirish ham yordam beradi.

Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish ulushini oshirish uchun iqtisodiyotning agrar sektori moddiy-texnik bazasini innovatsion rivojlantirish zarur. Qishloq xo‘jaligi korxonalariga qo‘shimcha imtiyozli kreditlar liniyalari va moddiy resurslar jalb etilishi uchun turli xil lizinglarni tashkil qilish, ularning ishlab chiqarish salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Innovatsion, ekologik va samarali intensiv qishloq xo‘jaligi texnologiyalarini joriy qilish uchun moliyaviy yordam berish, iqtisodiyotning agrosanoat korxonalarining ishlab chiqarish qobilyatini o‘sishini ta‘minlashga qodir.

Asosan, innovatsiyalarni ularning yaratiladigan samaradorligiga qarab tasniflash joriy etildi. Aksariyat hollarda qishloq xo‘jaligidagi innovatsiyalar, ayniqsa, ijobiy ijtimoiy ta'sir ahamiyatiga ega. Biroq, ba'zi individual hollarda salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin, qishloq xo‘jaligi korxonalari xodimlarining qisqarishi, ekologik tahdidlar va boshqalar bilan bog‘liq. Bu holda bu innovatsiyani biz buzg‘unchi innovatsiya deb ataymiz. Buzg‘unchi innovatsiyalar amalda - xavflarni minimallashtirish va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan salbiy ta'sirlarni kamaytirish, (misol uchun: qishloq xo‘jaligi korxonalarining tezkor kadrlar bandligini amalga oshirish) hozirgi holatga muhtoj turli korxonalarda innovatsion faoliyatni amalga oshirishni nazorat qilishdir.

**Qishloq xo‘jaligi sohasidagi innovatsiyalar tasnifi (1-jadval)**

| Tasniflash ko‘rsatkichi | Innovatsiya turlari |
|---|---|
| Innovatsion yo‘nalish Faoliyat | - tanlanma-genetik;<br>- texnik;<br>- tashkilotni nazorat qilish;<br>- ijtimoiy-iqtisodiy. |
| Filial integratsiyasi innovatsion jarayon | -faqat qishloq xo‘jaligi korxonalarida to‘plangan innovatsiyalar;<br>- faoliyat sohalarining uzviy bog‘liqligiga ta’alluqli innovatsiyalar iqtisodiyot (oziq-ovqat ishlab chiqarish, qishloq xo‘jaligi mashinalar va boshqalar ishlab chiqarish). |
| Texnologik yo‘nalishi ning innovatsiyalar | - innovatsiyalar, qishloq xo‘jaligi mahsuldorligini ta'minlash jarayoni mahsulotlar (birlamchi innovatsiyalar)<br>- ishlab chiqarish xizmatiga oid innovatsiyalar qishloq xo‘jaligi chiqindilarini qayta ishlab chiqarishni oshirish va boshqalar. (ikkilamchi innovatsiyalar) |
| Qo‘shimcha resurslarga ehtiyoj | - qo‘shimcha moddiy resurslarni talab qiluvchi innovatsiyalar;<br>- qo‘shimcha moddiy resurslarsiz amalga oshirilgan innovatsiyalar (uchun misol: "ehtiyotkorlik bilan ishlab chiqarish" texnologiyasi) |
| Ijtimoiy ta'sir | - ijtimoiy konstruktiv innovatsiyalar;<br>- ijtimoiy buzg‘unchi innovatsiyalar; |

O‘zbekiston hududida “Texnologik inkubatorlar, ilmiy parklar va texnopolislar, innovatsion firmalar tashkil etilishi kerak va bularning barchasini hukumat tomonidan moliyalashtirilishi zarur. Ko‘pchilik chet el mamlakatlarda qishloq xo‘jaligida innovatsiyalarni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashga davlat tomonidan xarajatlarini qoplab bormoqda. Chunki xarajatlarning katta ulushi fundamental tadqiqotlarni tashkil etadi.

Qishloq xo‘jaligini investitsiya va innovatsion rivojlantirishni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashda quyidagilarga e’tibor qaratish zarur:

❖ Lizing faoliyatini soddalashtirish, bu esa, o‘z navbatida, moliyaviy mablag‘lar taqchilligini yengillashtiradi, lizing to‘lovlarini doimiy jadval va soddalashtirilgan shartnomalar va jadvallar asosida amalga oshirish imkonini beradi, davlat va lizing kompaniyalarining o‘zaro manfaatlarini birlashtiradi va pirovardida ASM tarmoqlarida xavflarni kamaytirish va iqtisodiy barqarorlikni oshirish uchun maqbul iqtisodiy va huquqiy sharoitlar yaratadi;

❖ Qishloq xo‘jaligida yer va ipoteka kreditlash tizimini rivojlantirish;

❖ byudjet ssudalari, investitsiya soliq ssudalari, kreditlar bo‘yicha foiz stavkalarini subsidiyalash;

❖ imtiyozli soliq to‘lovlarini joriy etish;

❖ Qishloq xo‘jaligi texnikasi bozorini rivojlantirish bo‘yicha davlat dasturlarini shakllantirish.

Ushbu takliflarni amalga oshirish quyidagilarni ta'minlaydi:

a)Qishloq xo‘jaligiga investitsiyalarni jalb qilish kuchayadi;

b)ASM korxonalarida investitsiya faolligini oshirish;

c)Raqobatbardosh va sifatli mahsulot ishlab chiqarish hajmi umumiy ishlab chiqarish hajmi oshadi;

d)Tarmoqda innovatsion faollik kuchayadi;

e)Qishloq xo‘jaligida takror ishlab chiqarish jarayoni barqarorlashadi.

Hozirgi kunda qishloq xo`jaligini diversifikatsiyalash juda zarur hisoblanadi.

Buning asossiy sababi boshqa fermerlar yoki boshqalarga xizmat ko`rsatishdir. Bu orqali o‘ziga qo‘shimcha daromat olib kelishi mumkin, bu esa o‘z navbatida uzidagi texnalogiyalarni modernixatsiya qilish imkonini beradi.

Optimal tarzda tashkil qilingan diversifikatsiyalash ishlab chiqarish samaradorligi va faoliyat rentabelligini oshishiga tez ta`sir ko`rsatadi. Ishlab chiqarish bosqichida iqtisodiy samaradorlikni hisoblash uchun quyidagilar aniqlanadi:

- material sarfining qisqarishi;
- jarayonlar mehnat sarfining qisqarishi;
- unifikatsiyani;
- fond sig‘imining qisqarishi;
- yoqilg‘i va elektr energiyasi harajatlari ulushining qisqarishi;
- mahsulot ishlab chiqarish hajmining ortishi hisobiga mahsulot birligiga to‘g‘ri keladigan shartli o‘zgarmas harajatlar ulushining qisqarishi.

**Xulosa**

O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligida innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha dasturlar faol amalga oshirilmoqda. Ushbu yondashuv ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga, mahsulot sifatini yaxshilashga va resurslardan samarali foydalanishga yordam beradi. Avtomatlashtirish, ma'lumotlar tahlili va biotexnologiyalar kabi yangi texnologiyalar, shuningdek, qishloq xo‘jaligi jarayonlarini modernizatsiya qilish orqali mamlakatning qishloq xo‘jalik sohasida raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlarini yaratadi. Natijada, bu innovatsiyalar iqtisodiy barqarorlik va rivojlanishga hissa qo‘shadi. Barcha muammolarga qaramay, O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi sohasi rivojlanish, innovatsiyalarni joriy etish uchun yuqori salohiyatga ega. O‘zbekiston qishloq xo‘jaligining asosiy afzalliklaridan biri sanoat qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini qo‘llab-quvvatlovchi eng muhim resurslardan foydalanish imkoniyatiga ega. Milliy qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini samarali innovatsion rivojlantirish davlatning sa’y-harakatlari va o‘zaro hamkorligi (qulay iqtisodiy sharoitlar yaratish va innovatsiyalarni bevosita qo‘llab-quvvatlash), ilm-fanni rivojlantirish, ilg‘or texnologiyalar, ta’lim (maxsus kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash) va biznes innovatsiyalariga pul kiritish orqali amalga oshirish mumkin bo‘ladi.

**Adabiyotlar**

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Qishloq xo‘jaligida bilim va innovatsiyalar tizimihamda zamonaviy xizmatlar ko‘rsatishni yanada rivojlantirish to‘g‘risida” 03.02.2021 yildagiPF-6159-son farmoni www.lex.uz

2.Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti: Darslik / R.X. Ergashev, Sh.Sh. Fayziyeva, S.N. Xamrayeva; -T .: qtisIqtisodiyot-Moliya‖, 2018. - 206 b.

3.Nianko V. et al. The problem of state support and increasing the investment attractiveness ofagriculture //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing,2021.

4.Durmanov A. Sh., Yangibayev D. G., Muratov K. G.” The main ways of increasing theefficiency of agriculture by investing innovations” Tashkent State Agricultural University,Republic of Uzbekistan 2015

5.Xurramov E. X. Qishloq xo‘jaligida investitsiya va uning samaradorligini oshirish., Journal ofuniversal science research.2023.627-bet